

BENCÉNÉ FEKETE Anikó Andrea

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Kaposvári Campus
Neveléstudományi Intézet, Gyermeknevelési Tanszék
Kaposvár, Magyarország
ORCID: 0000-0001-9899-5496
bencene.fekete.aniko.andrea@uni-mate.hu

ÓVODA-ISKOLA ÁTMENETET MEGKÖNNYÍTŐ PROGRAMOK

**Programi koji olakšavaju prelazak iz zabavišta
u školu**

**Presentation of Programs Facilitating the Transition
from Kindergarten to Primary School**

Az iskolának az az elsődleges feladata, hogy minden gyermeket hozzásegítsen, egyéni képességeinek megfelelően az életben történő boldoguláshoz (Mesterházi 1999). Az óvodások, amikor átlépik az iskola kapuját, számukra ismeretlen környezetbe kerülnek, szigorú szabályrendszerhez kell alkalmazkodniuk (Golyán 2017). A változás hatására a gyermekek sérülékenyebbek lesznek érzelmi és pedagógiai szempontból (Fabian 2007). Empirikus kutatásunk célja annak feltárása, hogy a tanítók milyen módszereket alkalmaznak Magyarországon a gyengéd átmenet megteremtésének érdekében. Kutatási kérdéseink arra irányultak, hogy van-e különbség a falusi és a városi iskolában alkalmazott módszerek között, szükség van-e a tanévkezdést megelőző foglalkozásokra. A 2022/23-as tanévben mélyinterjúút készítettünk tíz elsős tanítóval, ezt követően válaszaik alapján összehasonlító elemzést végeztünk. Az eredmények azt mutatták, hogy a falvakban a gyerekek sokkal könnyebben veszik az akadályokat, mert az óvodás csoport alkotja az első osztályt. A városban az óvodás csoport szétszakad, mert nem azonos iskolában folytatják a gyerekek tanulmányaikat, így még hangsúlyosabb szerepe van az iskolát megelőző foglalkozásoknak.

Kulcsszavak: óvoda-iskola átmenet, gyengéd átmenet, elsős tanítók módszerei

Bevezetés

Az emberek életük során gyakran találkoznak olyan helyzettel, amikor új környezethez, környezeti feltételhez kell alkalmazkodniuk. A gyermekek és a család életében is fontos mérföldkő az iskolába lépés pillanata. Ez az új életszakasz a várakozás és az öröm mellett krízist is jelent mindegyik fél számára. Ezt a változást az is megnehezíti, hogy egyre nagyobb a szakadék az óvoda és az iskola között. Az óvodában a gyermekek feladata a játék, ott a kialakított napi-rend szerint változatosan tevékenykednek. A kisiskolások azonban már az első napon azzal szembesülnek, hogy a fő tevékenységnek számító játék helyébe a tanulás lépett. Szigorúan kötött időkeretek között zajlik a kötelező tevékenység reggeltől estig, míg a szabad játék háttérbe szorul.

A szülők és a pedagógusok számára is változást jelent ez az életszakasz, kiemelt figyelmet kell fordítaniuk az iskolába lépő gyerekekre annak érdekében, hogy megkönnyítsék az elsős tanulóknak az átmeneti időszakot.

A gyakorlott elsős tanítók többféle módszerrel próbálkoznak annak érdekében, hogy élménnyé tegyék a várva várt pillanatot. A gyermekek az óvodai jelüket használhatják továbbra is, főleg az első félévben, mert így még egy kicsit az óvodában érezhetik magukat, úgynevezett átmeneti tárgy lehet számukra az óvodai jelük. Segítség lehet a kisiskolásoknak, ha behozhatják a kedvenc játéku-kat, állatkájukat, amely társuk lehet a tanórán is az első időszakban. Megkönnyítheti az átmenetet, amennyiben a tanterem egyik sarka kicsit emlékeztet az óvodai mesesarokra, játéktérre.

Világviszonylatban, akár Európán belül is, az oktatási rendszer felépítése jelentős eltérést mutat. Különböző a gyerekek életkora az iskolába lépés pillanában, így eltérő óvodai fejlesztés után, más-más körülmények között lépik át az iskola küszöbét. Az oktatási-nevelési dokumentumok is országspecifikusak, a tartalmi szabályozás eltérő célokat és feladatokat rendel az egyes intézmények-hez (Fleisz-Gyurcsik 2021).

Az alsó tagozaton, főként első osztályban, kulcsfontosságú a tanulási szokások kialakítása a későbbi sikeres tanulmányi teljesítmény szempontjából. Fontos, hogy a tanulók kialakítsák új napirendjüket, megtanuljanak hatékonyan tanulni, és megtalálják saját tanulási stílusukat.

Az óvoda-iskola átmenet kérdésköre

Az átmenet az egyik környezetből a másikba történő átlépést jelent, az egyik nevelési-oktatási intézményből a másikba történő váltást (Fabian 2007). Britto tanulmányában (2012) az átmenetet három szakaszra osztotta, először a gyermek

új tanulási környezetbe kerül, majd azt követően alkalmazkodik az új környezet elvárásaihoz. Vele együtt a családja is megtanul együttműködni, számukra egy új, szociokulturális rendszerrel, a formális oktatással. Végül az iskola bevezeti a tanulót az egyéni és társadalmi sokszínűséget képviselő köznevelési rendszerbe.

Az iskolakezdés szakaszában meghatározó tényező a szociális és érzelmi képességek megfelelő fejlettségi szintje, a kapcsolat kialakítás képessége, a feladat-tartás és a feladatvállalás (Fleisz-Gyurcsik 2021).

Az elmúlt években Magyarországon egyre növekvő nehézséget jelentett az iskolaérettségi korhatár elérése, valamint az iskolakezdés utáni kihívásokkal küzdő diákok számának növekedése. Gyarmathy Éva (2012) szerint olyan generáció nevelkedett fel, akik számára az írás, az olvasás és a számolás rendkívüli nehézséget okoz. Ennek fő oka a technológia fejlődése, amely az írás és olvasás hagyományos módszereit elavulttá teszi, és a képi információfeldolgozással helyettesíti azokat. A fejlett felolvasó programok és technikai eszközök segítségével a gyerekek már nem támaszkodnak a hagyományos tanulási módszerekre (Komjáthy 2018).

Az óvoda és az iskola közötti átmenet jelentős állomás a gyermek életében, a siker kulcsa, hogy a gyermek várakozással teli, örömmel lépje át az iskola kapuját, és a továbbiakban is élményt jelentsen számára a tanulás.

Az iskolai kudarc elkerülése érdekében kiemelt fontosságú az iskolaalkalmassági vizsgálat, mely segíthet megelőzni a kudarcot és ezzel együtt a szorongást is. Az iskola számára fontos, hogy a gyermek figyelmes, motivált és alkalmazkodó legyen az órán (Böddi et al. 2019).

Általános tapasztalat, hogy a kisiskolások nagy izgalommal és várakozással tekintenek az iskolakezdés elé, azonban gyakran előfordul, hogy az első félév végére a motivációjuk hanyatlani kezd. A korábbi vidám és érdeklődő gyermekek hirtelen magatartási, figyelmi és fegyelmi problémákkal küzdenek. Az iskolakezdés rugalmasságának hiánya nem mindig képes kompenzálni a gyermekek különféle hátrányait vagy előnyeit, sőt, időnként tovább súlyosbíthatja azokat (Komjáthy 2018).

Kisiskolás korban fontos szerepe van a játéknak, viszont a játék öröme felváltja az ismeretszerzés öröme. Amelyik tanulót pozitív ingerek érik, a különböző feladatokat kihívásnak tekinti, képes kifejezni a negatív és pozitív érzelmeit, támogatja és segít a társainak, mer segítséget kérni másától, szívesen fogadja a tanácsokat, felelősséget vállal a tetteiért, és büszke arra, ha valamit sikerült neki megvalósítania (Kádár 2012). A pedagógus jelenléte is meghatározó az érzelmi és szociális kompetencia fejlődésében. Amennyiben az osztályléggör, amelyben jelen van és tanít megfelelő és tele van szeretettel, akkor ott a környezet is befogadó, barátságos, családias. A tanító alakít ki olyan léggör, amelyben a tanuló

otthon érezheti magát, tudja azt, hogy számíthat a tanáira és a társaira, hiszen egy teljesen új környezetbe kerül, amelyet eleinte nehéz megszoknia. Ahol a pedagógus segíti a tanulók munkáját, motiválását, önértékelését, ott a gyermek is könnyebben oldódik fel, több pozitív ingerre figyel fel. Az, hogy kiváló légkört hozzon létre, lényeges alapja, hogy maga a tanító is pozitívan álljon az iskola-kezdéshez, motivált legyen abban, hogy segítenie kell a tanulókat, és maga is képes legyen átélni élményeket, örülni együtt a gyermekek sikerélményeivel, de emellett a kudarcot érő tanulókat is támogassa, tanácsokkal lássa el.

Természetesen eltérő módszerekkel történik a tanulás támogatása az óvodában és az iskolában. Azonban a kisgyermek szemléletmódja mégis hasonló, 3–10 éves korban komplex, mivel összetett módon szemlélik a világot, és nem tantárgyakra bontva fedezik fel környezetüket. A gyermekek fejlődése, fejlesztése „élményegészekben” történik. Az óvodában ezt számukra a játék és a mese biztosítja (Vojnitsné Kereszty – Zilahiné Gál 2008). Az iskolában is központi helyen kellene lenni ezeknek a tevékenységeknek, annak érdekében, hogy az akaratlan tanulásból folyamatosan alakuljon ki a tudatos tanulás, a gyermekek öröme.

Az óvodások még szabadságot igényelnek a kíváncsiságban, a világ felfedezésében. Saját vágyaik, szükségleteik irányítják a környezet megismerését. A gyermeki szükséglet kielégítésével jelenik meg a tudás, amely az összegyűjtött ismeretek logikai rendszerbe történő szerveződését mutatja. Az iskolában az elvárások nem minden esetben vannak szinkronban az életkori sajátosságokkal, főként, ha a gyerekek egyéni fejlettségi szintjét is figyelembe vesszük. Ez okozza azt, hogy az iskolában sokszor hiányzik a belső készítés. Ebben az esetben a pedagógusnak kell biztosítania a külső hatást, melynek eredményeképpen létrejön majd a belső készítés (Perlai 2009).

A gyerekek a játék során birtokba veszik a környezetüket, megtanulják a lelki működést és az élet apró trükkjeit. Fejlődnek testileg és lelkileg, kialakul bennük a kutató aktivitás iránti igény. Problémákat fedeznek fel, és az ismeretlen dolgok, folyamatok esetén az ok-okozati viszonyokat próbálják meg feltárni. Óvodás korban a tanulás és a játék nem választható külön, mert a gyerekek a játék során tapasztalják meg a világ folyamatait, így tanulnak. A játék sokoldalú, a kreativitás, a rugalmasság, az alkalmazkodóképesség forrása. Megalopozza a hatékony tanulási stratégiák tárházát. Az óvodás a játék során készül fel a későbbi rendszeres ismeretszerzésre, a problémamegoldó gondolkodásra (Vojnitsné Kereszty – Zilahiné Gál 2008). Ez a korszak nem ér véget az iskolába lépés pillanatában.

A diákévek megkezdésével nem kell hogy véget érjenek a játszós évek. Ennek a tevékenységnek az iskolában is folytatódnia kell, mert játszva lehet tanulni.

A gyermekeknél az iskolai boldoguláshoz szükséges képességeket is lehet játékosan fejleszteni, edzeni. Ez esetben a kisiskolások lelkesen vesznek részt a munkában, mivel a középpontban az önálló tevékenység során szerzett sikerélmény, az öröm áll, és nem a rivalizálás, sikerorientáltság.

A gyerekeket az iskolai munkára az egész személyiség fejlesztésével lehet felkészíteni. A játékok lehetőséget nyújtanak olyan fejlesztésre, ami szórakozást is biztosít egyben. A tevékenység során tapasztalják meg a tanulás örömét, kíváncsiakká válnak az új dolgok, a világ felfedezése iránt. A játékos tanulás során a tanulók észrevétlenül sajátítják el a szabályok betartását, fejlődik a beszédértésük, anyanyelvi kifejezőképességük, koncentrációjuk, a logikus gondolkodásuk, valamint a memóriájuk. Ezzel egy időben alakul reális önértékelésük, önállóságuk és önbizalmuk (Friedl 2002). A játéknak nagyon jelentős az iskolai oktató-nevelő munkában betöltött szerepe, mert tanítanak és képességeket fejlesztenek, elsősorban az oktató- és sportjátékok. Nevelési lehetőség rejlik a drámajátékban, de a tanulás mellett a pihenést és a szórakozást biztosítják, többek között a mozgásos és táblás játékok (Fáyiné Dombi – Sztanáné Babics 2015). Az iskolában a játék napjainkra már erősen didaktizálódott. Általában csak különleges alkalomnak számít, jutalomként kerül beiktatásra egy-egy játékkóra a nehéz hétköznapokba, azaz a tanítás szünetében alkalmazzák leggyakrabban. A másik felfedezhető hiányosság, hogy az iskolában nagyon kevés játékszer található, amely korlátozza az alkalmazható játékok körét (Réthy 1985). Az osztálytermekekből azonban nem csak a játékok hiányoznak. Sok esetben az osztályterem berendezése sem ösztönzi és teszi lehetővé a játékot, pedig a nyitott, gazdag tanulási környezet ösztönzően hat a világ megismerésére. A mobil bútorok könnyen átrendezhetővé teszik a termet, és gyorsan kialakíthatók tevékenységi zónák, tanulási és játékterek, melyek a differenciált foglalkozást is lehetővé teszik.

Azok a gyerekek, akik a játékos tanulás segítségével ismerik meg az iskolát, boldogok, mert öröm számukra az új felfedezése, és könnyebben veszik később is az akadályokat. Az újabb nehézségeket megoldandó problémának tekintik és örömmel látják neki az új kihívások leküzdésének. A játékos tanulást a kisiskolás már tanulásként éli meg, de még ez a folyamat nem nevezhető szándékos tanuláshoz. A pedagógus a háttérben van jelen a folyamatban, tervez, szervez, felkínálja az életkori sajátosságnak megfelelő témákat, megismerteti a tanulási stratégiákat. A gyermeket a kíváncsiság és a megismerés vágya ösztönözi a játékos tanulásban való részvételre. A játék lépésről lépésre, fokozatosan válik tanulásiélménnyé. Az iskolában a végső cél, hogy a gyermek saját döntésének eredményeképpen válassza a tanulási tevékenységet, azért, mert érdekli a felvetett téma, a probléma megoldási módja (Körmöci 2011).

Együttműködés az óvoda és az iskola között

Az intézmények közötti szoros együttműködés, az óvodapedagógusok és a tanítók összehangolt munkája az egyik alappillére annak, hogy harmonikusan menjen végbe a gyengéd átmenet (Nagy 2018).

Az óvoda-iskola átmenet megkönnyítésére az óvodának és az iskolának partnerségi viszonyt kell kialakítania, a programszintű megnyilvánulásokat akár együttműködési szerződésbe lehet foglalni. Sajnos az óvoda és az iskola közötti együttműködés csak azoknál az intézményeknél vetődik fel, amelyek térben közel vannak egymáshoz (Bischofné Blandl et al. 2012). A kis településen eltérőek a lehetőségek a városhoz képest. Amikor az óvoda és az általános iskola egyaránt megtalálható egy adott térségben, akkor minden óvodába, majd iskolába kerülő gyermeket ismernek a pedagógusok. A gyerekeken kívül a szülőket és a család szociokulturális háttérét is ismerik már. Könnyebb ily módon bizalmi kapcsolatot kialakítania már óvodás korban az iskolába készülõ gyermekekkel. A tanítók már a nagycsoportban folyamatosan szervezhetnek közös programokat, amelyekbe a szülőket is be lehet vonni annak érdekében, hogy már ekkor kialakuljon a bizalom. A városokban, a nagy településeken is kivitelezhető az egész éves óvoda-iskola átmenet megkönnyítésére szolgáló programok megszervezése (Kozákné Szentgyörgyi 2011). Ebben az esetben azonban nehezebb a kapcsolatot kialakítani, mert a gyerekek különböző óvodákból érkeznek az első osztályba.

Az óvoda és az iskola közötti együttműködésnek a célja nemcsak az ismerkedés a tanító nénikkel és az iskolával, hanem az átmenet megkönnyítése érdekében a szülők bevonása a folyamatba, hogy a közös pedagógiai elveket kialakítsák az egységes támogatás érdekében. Ennek elengedhetetlen eleme, hogy az óvodapedagógusok és a tanítók megismerjék egymás munkáját, a gyerekek napirendjét, egyéni képességeit, egymás pedagógiai nézeteit, nevelési elveit. Szakmai fórumok, hospitálások és intézményi látogatások szervezése segíti leghatékonyabban ezt az időszakot (Golyán 2013; Bischofné Blandl et al. 2012).

Nem elegendő az iskola és az óvoda együttműködése, kiemelkedő szerepe van a család támogatásának, hiszen ezt az időszakot bánat, öröm, szorongás és izgalom kísérheti. Segítséget nyújt az első osztályosnak, ha a családtagok odafigyeléssel, türelemmel és bátorítással állnak a gyermek mellett (Golyán 2013). Sokat segít a pedagógusnak, ha a gyermekektől és a szülőktől is folyamatosan visszajelzést kérnek, hogy a következő nemzedék számára is megkönnyítsék az átmenetet. Felmerül a kérdés, hogy melyek voltak azok a programok, amelyeket a gyerekek szerettek, a szülők pedig hasznosnak vélték.

Korábbi kutatásunk

2022-ben végzett (Bencéné Fekete – Udvardi 2022) kutatásunk során betekintést nyertünk a pedagógusok által felvetett problémákba az óvoda-iskola átmenet kapcsán egy adott városban. A pedagógusok véleménye szerint a gyermekek jelenleg nehezebben illeszkednek be az új környezetbe. Egységesen hangsúlyozták az óvodapedagógusok és a tanítók, hogy a gyerekek fejlettségi szintje jelentős mértékben eltérő. Az iskolába lépő elsősök közül sokan hiányos türelemmel, figyelemmel, feladat- és szabálytudattal lépik át az iskola küszöbét. Egyes elsősök még nem állnak készen az iskola elvárásaira, ennek az oka részben az új iskolakötelezettséget szabályozó jogi dokumentumokban rejlik. Pedagógusaink igyekeznek enyhíteni az átmeneti nehézségeket, de ez jelentős erőfeszítést igényel tőlük, és nem mindig vezet az elvárt eredményre. A beszélgetés, a játék, a játékos tanulás, valamint a mese és a dramatizálás kiemelt szerepet kap az átmeneti időszakban, mivel segítségükkel könnyebben tudják a gyerekek feldolgozni a változást és kezelni a felmerülő nehézségeket és feszültségeket (Bencéné Fekete – Udvardi 2022).

Jelenlegi kutatásunk eredményei

Empirikus kutatásunk célja annak feltárása, hogy a tanítók hogyan könnyítik meg a tanulók számára az első osztályba lépés időszakát, és milyen módszereket alkalmaznak a gyengéd átmenet megteremtésének érdekében.

Kutatási kérdéseink arra irányultak,

- milyen különbség van a falusi és a városi iskolában alkalmazott módszerek között,
- milyen módszereket alkalmaznak a tanítók a gyengéd átmenet megteremtésére,
- milyen programokat szerveznek az iskolák és az óvodák, valamint
- hogyan vonják be a szülőket, a családokat az első osztályba lépés folyamatába a pedagógusok.

A 2022/23-as tanévben Magyarországon tíz elsős tanítóval (N=10) beszélgettünk, közülük öten falusi (N=5), öten pedig városi (N=5) iskolában dolgoztak. Az eredmények alapján összegző elemzést végeztünk. A kutatás módszeréül a félig strukturált interjút választottuk, a szakirodalmi források és az előzetes tapasztalatok alapján kérdéseket állítottunk össze, amelyeket a beszélgetés alakulásának függvényében változó sorrendben tettünk fel, és lehetőséget biztosítottunk az interjúalanyoknak arra is, hogy szabadon kifejtthessék a témához kapcsolódó

gondolataikat is (Kontra 2011). Mindegyik megkérdezett tanító legalább ötéves szakmai tapasztalattal, tanítói diplomával rendelkezik, és legalább egy alkalommal volt már osztályfőnök első osztályban. Az interjúk felvételére novemberben és decemberben került sor, amikor az elsősök még könnyebben vették az akadályokat az iskolában, a tanítóknak frissek voltak a tapasztalataik.

A megkérdezett tanítók válaszait lejegyeztük, majd összegeztük. Az eredmények alapján a nyílt napok szervezése (10 fő) bevált jó gyakorlat, ezt szinte minden egyes iskolában alkalmazzák több alkalommal. Ezekon a programokon a leendő elsősök betekintést nyernek az iskolai életbe, megismerkedhetnek a tanítónővel, az iskolával. Ezeket a programokat az iskola szervezi, általában a beiratkozást megelőzően három alkalommal. Az első a Mikulás (3 helyen), vagy karácsonyi kézműves játszóház (7 helyen), ezt követi a farsangi buli (mind a 10 helyen), majd sporthoz (3 helyen) vagy tavaszhoz (3 helyen), esetleg húsvéthoz kapcsolódó programmal (4 helyen) zárul az iskola és a tanítók megismerése. Az iskolák az értesítéseket leggyakrabban az online felületeken küldik ki, de plakátokat is juttatnak el a környező óvodákba, de van, ahol a védőnők és a gyermekorvosok is kiteszik a rendelőben az információt. Ezeket az információátadási módszereket mind a falvakban, mind pedig a városban egyaránt alkalmazzák. A játszóházakon a gyerekek mindenhol a szülőkkel, testvérekkel, vagy nagyszülőkkel együtt vesznek részt. Több intézmény a városban (4 iskola) összeköti az első játszóházat a szülők számára szervezett szülői értekezlettel.

A következő, leggyakrabban alkalmazott módszer (5 városi és 1 falusi iskolában), amelynek a városi iskolákban van kiemelkedő szerepe, a nyílt nap. A falvakban az óvodai nagycsoport az óvodapedagógusokkal együtt látogat el az iskolákba, a városban az első óralátogatás egyénileg, vagy a szülőkkel történik. A gyermekek az iskolában részt vehetnek különféle kreatív, interaktív játékos foglalkozásokon, valamint megtekinthetik, sok helyen be is kapcsolódhatnak az elsősök tanóráiba. A közös iskolabejárás megerősíti a gyermek biztonságérzetét, már az első napokon nem érzi idegennek magát az új intézményben a kisdíák.

Néhány kisebb településen (3 faluban) az óvodák és az iskolák közösen szerveznek programokat, együtt vesznek részt a falu életében. Közösen szerveznek ünnepeket, adventi-karácsonyi vásárokat, együtt vesznek részt fesztiválokon, vetélkedőkön, sportnapon. A programok aktív részesei és szervezői a szülők is.

A falusi (2 iskola) és városi iskolákban (1 iskola) egyaránt alkalmazzák, de nem túl gyakran a leendő elsősök számára az iskolakezdés előtti tábor, erdei iskolát. A tanítók beszéltek ottalvós programokról, de többen félnek az egyedül töltött éjszakától, és bejárásra tervezik az első közösen töltött napokat, melyeknek fő célja az ismerkedés és a játékos közösségépítés. Az együtt töltött játékos

programok alkalmával az elsősök jobban megismerhetik a tanítónőt, osztálytársaikat, az iskolai szokásrendszert és a környezetet.

Örök élmény marad a családok számára a közös iskolakezdés, a falusi iskolákban mindenhol (5 helyen), a városban egy óvoda elsőseit kíséri el az óvónő az évnytóra, ahol átadja óvodásait a tanítónak. Ekkor lezárul és elindul egy új fejezet a gyermekek életében. Egy településen már hagyománnyá vált az, hogy az óvoda teraszán az iskolába indulók együtt fogyasztják el az „utolsó reggelit”, ezt követően együtt indulnak a szemközti iskolába, és így kezdik meg az új korszakot a gyerekek.

Egy falusi iskolában rövid ideig működött az a gyakorlat, hogy az óvó néni viszi tovább a gyerekeket az első osztályba, ő lesz az egyik tanító néni. Ez a módszer biztosítja legjobban a gyerekek és a szülők számára is a legnagyobb biztonságot és a gyengéd átmenetet. A jelenlegi pedagógusképzési rendszer erre lehetőséget biztosít, hiszen az óvodapedagógusok két év alatt megszerezhetik a tanítói diplomát. Gátat szab az együttműködésnek, hogy a fenntartó nem azonos.

A pedagógusok által felsorolt programok esetében az iskoláknak van kiemelkedő szerepe, a tanítók szervezik a programokat. A szakirodalmak többsége is (Bischofné Blandl et al. 2012; Kósáné Ormai 2017; Pányiné Segesdi 2004) az iskolára helyezi a hangsúlyt, mivel az új intézményt, az új légkört, szabályokat, szokásokat ismerik meg a gyerekek.

Néhány (2 falu, 2 város) helyen az iskolások visszalátogathatnak óvodájukba, ahol műsort adnak a nagycsoportosoknak Mikulás vagy karácsony alkalmából. A módszertani eszközök sokaságát mindegyik pedagógus ismeri. Tisztában vannak azzal, hogy sok szakirodalmi forrás áll a rendelkezésükre a témában, számos módszertani ötletet lehet találni az interneten is az óvoda-iskola átmenet megkönnyítésére. A módszertani lehetőségek száma végtelen, de alkalmazásuk a tanítók véleménye (5 fő) szerint nehéz, mert a városban nagy a távolság az óvodák és az iskolák között, és a szülők nem minden esetben a körzeties óvodát és iskolát választják. A falusi iskolák-óvodák tekintetében szorosabb az együttműködés, az óvodapedagógusok és a tanítók hasonló módszereket tudnak alkalmazni a gyengéd átmenet támogatása érdekében. A faluban és a városban dolgozó tanítók véleménye megegyezik abban, hogy a siker feltétele a tanítók és az óvodapedagógusok összehangolt munkája.

A kutatás eredményei arra mutatnak, hogy az óvoda részéről nehezíti az iskolával történő kapcsolat kiépítését, hogy sok szülő titokban tartja, melyik iskolába írta be gyermekét. Van olyan szülő, aki kifejezetten kéri, hogy a szomszédos iskolába az iskolalátogatás során ne vigyék át az óvónők a gyermekét.

A szülők bevonására kevesebb hangsúly helyeződik a megkérdezettek véleménye szerint, őket elsősorban a beiratkozás előtt szólítják meg az intézmények, ezt

követően csak egy tájékoztató szülői értekezletre kapnak meghívást. A családlátogatás napjainkban már nem divatos, inkább a falvakban látogatják meg leendő diákjaikat iskolakezdés előtt a tanítók, a városban ez már ritkább. Néhány városi iskolában (3 iskola) ezt egy közös kirándulással pótolják, de ebben az esetben a tanítók nem tudják megismerni a gyermek szűk környezetét és szociokulturális hátterét. Az alábbi táblázat azt szemlélteti, milyen módszereket alkalmaznak, milyen programokat szerveznek a tanítók a gyengéd átmenet megteremtésére.

Beiratkozás előtti programok (novembertől márciusig)	Beiratkozást követő programok (május–június)	Iskola előtti programok (augusztus vége)	Első hetek programjai
játszóházak • karácsony • sportnap • farsang	tájékoztató szülői értekezlet	erdei iskola (ottalvós szülőkkel együtt)	játékos ismerkedés az iskola épületével és a diákársakkal
tanító nénik látogatása az óvodában		erdei iskola (szülők nélkül)	beszélgetőkör
bemutatóóra az iskolában		tábor az iskolában	ismerkedős játékok
bemutatókozó szülői értekezlet		családlátogatás	játékos tanulás
		tanévnyitó, óvónők jelenléte, elsősök műsora	családlátogatás
			az óvó néni az egyik tanító néni az első osztályban

1. táblázat. Az óvoda-iskola átmenetet megkönnyítő programok (saját táblázat a kutatási eredmények alapján)

Az időrendi sorrendbe állított táblázat azt mutatja, hogy a programok egy része a beiratkozás előtti időszakban kerül megrendezésre, itt a cél, főként a városban, a marketing, a szülők megnyerése annak érdekében, hogy gyermekét abba az iskolába írassa. A bemutatkozó reklámokon a városi iskolák esetében a tagozatos osztályok sora, csalogató foglalkozások találhatók. Sajnos a beiratkozást követően az óvodásokkal nem foglalkoznak az iskolák, csak a szülőknek tartanak egy tájékoztatót, amely főleg az eszközök beszerzéséről szól.

Összegzés

Korábbi kutatásunk eredménye (Bencéné Fekete – Udvardi 2022) arra mutatott rá, hogy az óvodapedagógusok úgy vélik, hogy az iskolának jobban kellene alkalmazkodnia a gyerekek életkori sajátosságaihoz, óvodai szokásrendszeréhez, legalább az első osztály első hónapjaiban. A jelenleg megkérdezett tanítók szerint könnyebb lenne az átmenet, ha az óvoda utolsó évében nagyobb hangsúlyt fektetnénk az iskolához szükséges kompetenciák fejlesztésére.

A jelenlegi, első osztályban tanító tanítók véleménye alapján összegezett kutatási eredményeink választ adtak a kutatási kérdéseinkre.

A megkérdezettek válasza azt mutatják, hogy jelentős különbség van a falusi és a városi iskolába beiratkozó gyerekek számára tartott átmenetet támogató módszerek között. A falusi iskola és óvoda szoros kapcsolatot tart fenn már az óvoda utolsó évében, a tanítók ismerik a gyerekeket és a családokat, mire iskolába kerülnek. A városi iskolák esetében a beiratkozást a játszóházak előzik meg, ahova több óvodából érkeznek az érdeklődők, általában az első osztályt még ismeretlenül kezdik meg.

A tanítók a gyengéd átmenet megteremtésére szervezik az évkezdést megelőző játszóházakat, táborokat, kirándulásokat. Az első napok a játékos ismerkedésről szólnak, játszva kezdenek el tanulni a gyerekek. A tavaszi hónapokban, a beiratkozást követően azonban hiányoznak a gyerekeknek az iskolai programok, megszakad ekkor a folyamat.

Mindegyik pedagógus válasza arra enged következtetni, hogy a tanítók elsősorban a gyerekekre koncentrálnak, a szülőket kevésbé vonják be az iskolai életbe. A pedagógusok munkáját megkönnyítené az, ha a szülők támogatni tudnák a munkájukat. Erre még nincs megoldás. Hatékony lehetne, ha a szülők számára az iskolában workshopot tartanának, hogy értesüljenek arról, hogyan tudják gyermekeiket úgy támogatni, hogy önállóan tanul, sikeres iskolások lehessenek. Hiszen a szülők nem pedagógusok, és szükségük van támogatásra, megerősítésre, mivel ők is ugyanolyan izgatottak, szorongók, mint a gyermekeik. A család és az iskola együttműködése mindig fontos, de ebben az időszakban még nagyobb jelentősége van az egymásra figyelésnek és együttgondolkodásnak, közös munkának.

Irodalom

Bencéné Fekete Anikó Andrea. 2021. *Játék és tanulás az óvoda-iskola átmenet időszakában*. <https://www.irisro.org/pedagogia2020januar/26BenceneFeketeAndrea.pdf> (2023. nov. 3.)

Bencéné Fekete Anikó Andrea – Udvardi Bianka. 2022. Az óvoda és az iskola közötti átmenet támogatását segítő módszerek. In *Pedagógiai változások – a változás pedagógiája IV.* 35–41. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem.

- Bischofné Blandl Mária – Fáth Éva – Györiné Meiszter Katalin – Hidasiné Volk Andrea – Rainer Paul – Nichterné Ruppert Kinga. 2012. *Sikeres oktatási és nevelési utak: Ajánlások az átmenetek szervezéséhez*. Budapest: Magyarországi Németek Országos Önkormányzata.
- Böddi Zsófia – Kerekes Valéria – Kovács Magdolna – Rádi Orsolya Márta – Svraka Bernadett – Vári Péter. 2019. *Jó gyakorlatok az óvoda-iskola átmenethez*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Britto, Pia Rebello. 2012. *Key to Equality: Early Childhood*.
https://www.asepakistan.org/document/learning_resources/2014/Early_Childhood_Education/Consultative%20Group%20on%20ECCD%20Findings.pdf (2023. okt. 22.)
- Fabian, Hilary. 2007. Informing Transitions. In Dunlop, Aline – Wendy-Fabian, Hilary (Eds.). *Informing transitions in the early years*. 3-17. Open University Press. The McGraw-Hill companies.
- Fáyné Dombi Alíz – Sztanáné Babics Edit 2015.
<https://eta.bibl.u-szeged.hu/1658/2/jatekpedagogia/www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Jatekpedagogia/index.html> (2023. okt. 22.)
- Fleisz-Gyurcsik Anita. 2021. A hazai publikált óvoda-iskola átmenetet segítő gyakorlatok szisztematikus áttekintése. *Gyermeknevelés* 9 (2): 56–90.
<https://ojs.elte.hu/gyermekneveles/article/view/2559/2289> (2024. jan. 20.)
- Friedl Johanna. 2002. *Az iskolai siker titka – a játék*. Pápa: Deák és Társa Kiadó.
- Golyán Szilvia. 2013. *A kisgyermekkorú intézményváltás komplex elemzése*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Golyán Szilvia. 2017. A koragyermekkorú intézményváltás: az óvoda és az iskola közötti átmenet problémaköre Magyarországon. *Módszertani Közöny* 7. 103–117.
- Gyarmathy Éva. 2012. Ki van kulturális lemaradásban? In Tóth-Mózer Szilvia – Lévai Dóra – Szekszárdi Júlia szerk., *Digitális Nemzedék Konferencia: Tanulmánykötet*. 9–16. Budapest: ELTE.
http://www.eltereader.hu/media/2014/05/Digitalis_nemzedek_2012_konferenciakotet_READER.pdf (2024. jan. 11.)
- Kádár Annamária. 2012. *Az érzelmi intelligencia fejlődése és fejlesztésének lehetőségei óvodás-és kisiskoláskorban*. Kolozsvár: Ábel Kiadó.
- Komjáthy Zsuzsanna. 2018. „Fogyatékosító” hatások nyomában – Iskolaérettségi problémák, tanulási nehézségek a 21. században. *Új Pedagógiai Szemle* 68 (11–12): 72–78.
- Kontra József. 2011. *A pedagógiai kutatások módszertana*. Kaposvár: Kaposvári Egyetem.
- Kósáné Ormai Veronika. 2017. Az „akadálymentesített” óvoda-iskola átmenet jellemzői. *Tanító: Módszertani Folyóirat* 55 (7): 7–11.
- Kozákné Szentgyörgyi Ilona. 2011. Lehet-e törések nélkül kisiskolás az óvodásból? *Tanító: Módszertani Folyóirat* 49 (7): 6–9.
- Körmöci Katalin. 2011. *A játék felhasználása a tanulásban*.
<http://rmpsz.ro/uploaded/tiny/files/magiszter/2011/tavasz/05.pdf>. (2019. nov. 12.)
- Mesterházi Zsuzsa. 1999. *Diszkalkuliáról – pedagógusoknak*. Budapest: ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar.

- Nagy Annamária. 2018. Harmonikus óvoda-iskola átmenet határon innen és túl. *Kindergarten-school harmonious transition in Hungary and in the neighbouring countries. Paideia* 6 (1): 179–194.
- Pányiné Segesdi Nóra. 2004. *Az óvoda-iskola közti átmenet segítése számítógépes környezetben: Esetleírás*. Budapest: Országos Fejlesztő Intézet.
<https://ofi.oh.gov.hu/az-ovoda-iskola-kozti-atmenet-segitese-szamitogepes-kornyezetben-esetleiras> (2024. febr. 13.)
- Perlai Rezsóné. 2009. Mit jelent az óvodáskorú gyermek tanulása? *Óvodai Nevelés* 62 (2): 60–63.
- Réthy Endréné. 1985. Játék az iskola. *Tanító* 23 (5): 26–27.
- Vojnitsné Kereszty Zsuzsa – Zilahiné Gál Katalin. 2008. *Az óvoda-iskola átmenet problémái*. Budapest: Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság.

Aniko Andrea BENCE FEKETE

PROGRAMI KOJI OLAKŠAVAJU PRELAZAK IZ ZABAVIŠTA U ŠKOLU

Primarni zadatak škole je da pomogne svakom detetu da napreduje u životu u skladu sa svojim individualnim mogućnostima (Mešterhazi 1999). Kada učenici zabavišta pređu školsku kapiju, dospevaju u nepoznato okruženje i moraju da se prilagode strogim pravilima (Goljan 2017). Kao rezultat promene, deca će biti ranjivija sa emocionalne i pedagoške tačke gledišta (Fabian 2007). Cilj našeg empirijskog istraživanja je da otkrije koje metode koriste učitelji u Mađarskoj, da bi omogućili što blaži prelazak. Naša istraživačka pitanja su se fokusirala na to, da li postoji razlika između metoda koje se koriste u seoskim i onih u gradskim školama, da li postoji potreba za aktivnostima pre početka školske godine. U školskoj 2022/23. godini obavili smo dubinske intervju sa 10 učitelja prvog razreda, nakon čega smo na osnovu njihovih odgovora izvršili uporednu analizu. Rezultati su pokazali da deca u selima mnogo lakše savladaju prepreke, jer zabavišna grupa čini prvi razred. U gradu je zabavišna grupa odvojena jer deca ne nastavljaju školovanje u istoj školi, pa predškolske aktivnosti imaju još značajniju ulogu.

Cljučne reči: prelazak iz zabavišta u školu, blagi prelazak, metode učitelja prvih razreda

Anikó Andrea BENCÉNÉ FEKETE

PRESENTATION OF PROGRAMS FACILITATING THE TRANSITION FROM KINDERGARTEN TO PRIMARY SCHOOL

The primary task of the school is to help each child to thrive in life according to their individual abilities (Mesterházi 1999). When children leaving kindergarten enter the gates of school, they find themselves in an unfamiliar environment and must adapt to a strict set of rules (Golyán 2017). As a result of the change, children will be more vulnerable from an

emotional and pedagogical point of view (Fabian 2007). The aim of our empirical research is to reveal the methods teachers use in order to create a gentle transition. Our research questions focused on whether there is a difference between the methods used in rural and urban schools, and if the sessions before the start of the school year are necessary. In the 2022/23 academic year, we conducted an in-depth interview with 10 first-year teachers, and performed a comparative analysis of their answers. The results showed that children in villages take the obstacles much easier, as the kindergarten group also makes up the first-grade class. In the city, pre-school activities are of outstanding importance.

Keywords: the transition from kindergarten to primary school, gentle transition, methods of primary school teachers